

יוזמת השלום הערבית

שאלות ותשובות

מהי יוזמת השלום הערבית?

היוזמה היא תכנית מדינית כלל-אזורית שנועדה להביא לסיום הסכסוך הישראלי-ערבי במסגרת הסכם על הקמת מדינה פלסטינית. היא הוצגה בנאום שנשא הנסיך הסעודי בפסגת הליגה הערבית בביירות ב-2002. על היוזמה חתומות כל מדינות הליגה הערבית והמדינות האסלאמיות. מאז שהתקבלה פה אחד בתחילת העשור הקודם היא שבה ומאושרת על-ידי כל המדינות החתומות בכינוסי הליגה הערבית, בפעם האחרונה במרץ 2013.

מהן הדרישות שמציבה היוזמה בפני ישראל?

נסיגה מלאה לקווי '67 לרבות רמת הגולן, וכן "להגיע לפתרון צודק של בעיית הפליטים הפלסטינים אשר יוסכם עליו" בהתאם להחלטה 194 של האו"ם.

מה תקבל ישראל בתמורה?

מדינות ערב שעומדות מאחורי היוזמה יחתמו על הסכם שלום עם ישראל ו"יראו את הסכסוך הערבי-ישראלי כבא אל קצו". המדינות מתחייבות לנירמול היחסים עם ישראל וכן ל"הגשמת הביטחון לכל מדינות האזור".

האם אש"ף (פתח והרשות הפלסטינית) קיבלו את היוזמה?

כן.

וחמאס?

לא, אם כי ראשיה הצהירו בעבר שאם ישראל תקבל אותה, יגיעו ל"נוסחה מוסכמת" עם הליגה הערבית. דווקא משום שהיוזמה מביעה עמדה פשרנית ביחס לסוגיית הפליטים, דוחה את זכות השיבה ומקבלת במקומה את הצורך להגיע ל"פתרון צודק" בנושא, חמאס לא יכולה לקבל רשמית את ההסכם.

מנגד, בשעת מבחן יהיה לתנועה קשה מאוד לפעול נגד היוזמה, מפני שבמצב הנוכחי, לאחר האביב הערבי, התחזקה מאוד התלות שלה במדינות שחתומות על היוזמה ומובילות אותה, כמו קטאר, מצרים ותורכיה. אפילו אם חמאס תחליט להתנגד, היכולת שלה להכשיל מהלך כלל-ערבי פחותה בהרבה מהיכולת שלה לחבל במהלך בילטרלי ישראלי-פלסטיני.

מה היתרונות של קבלת היוזמה הערבית לעומת ניהול מו"מ ישיר עם הפלסטינים?

גישה אזורית רב-צדדית עדיפה על פני גישה בילטרלית בשל כמה סיבות. קודם כל, היום קיים אמון אפסי בין ההנהגה הפלסטינית לישראלית. המצב הזה, כפי שמוכיחות ארבע השנים האחרונות, חוסם את היכולת לקיים מו"מ ישיר.

שנית, הקרע הפנים-פלסטיני גורם לכך שגם אם יושג הסכם בין ישראל לרשות, חמאס עלולה לטרפד אותו. הסכם של ישראל עם כלל מדינות ערב ידחוק את חמאס לפינה ויחליש את כוחה. בנוסף, חשוב לזכור שסוגיית הפליטים היא לא מחלוקת ישראלית-פלסטינית בלבד אלא מחלוקת ישראלית-ערבית; מאות אלפי פליטים התיישבו בלבנון, בירדן ובמדינות נוספות שבהן מעולם לא הוענקה להם אזרחות. לכן פתרון סוגיית הפליטים דורש ממילא מעורבות כלל-ערבית. הדבר נכון גם לגבי שאלת הריבונות במקומות הקדושים בירושלים, שדורשת בין כה וכה גיבוש קונצנזוס בעולם הערבי.

יתרון משמעותי נוסף של מהלך רב-צדדי הוא שיש ביכולתו לשמש צעד "שובר שוויון" בכל נושאי הליבה שקשה להגיע להכרעה בעניינם במסגרת בילטרלית. גישה אזורית תאפשר לא רק הגעה נוחה יותר להסכם אלא גם תספק את המסגרת להבטחת קיומו ולאכיפתו.

לבסוף, חייבים לזכור את הרווח האדיר לישראל הגלום ביוזמה הערבית. לנורמליזציה של יחסי ישראל ומדינות ערב יש משמעות כלכלית אדירה שתתרום באופן משמעותי לצמיחת המשק ותספק דחיפה בעיקר לשווקי האנרגיה והתיירות. במקביל, יצירת קשרי שלום עם מדינות ערב תחזק מאוד את ישראל במאבק שלה מול פריקט הגרעין האיראני. בנושא הזה חולקת ישראל אינטרס משותף עם חלק ניכר ממדינות ערב, ויש לה כל עניין להפוך אותן מתומכות שקטות לבעלות ברית פעילות.

מהם הקשיים הכרוכים בתגובה ישראלית ליוזמה?

חשוב לזכור שההתנגדות של הימין ליוזמה נובעת מכך שהוא שולל את פתרון שתי המדינות. עצם הדרישה לחזור לגבולות '67, אפילו עם תיקוני גבול, לא מקובלת עליו. לעומת זאת, הקושי העקרוני עבור השמאל, שמקבל את פתרון שתי המדינות, נעוץ בכך שהיא מנוסחת כתכתיב.

באשר לסוגיית הפליטים, הסכנה בהסכמה לדיון ביוזמה לא נובעת מכך שהיא דורשת מישראל להסכים לשיבה מאסיבית של פליטים לשטחה. היא לא. הבעיה היא שקבלה ישראלית של עקרונות היוזמה עלולה להתפרש כהכרה של ישראל באחריות בלעדית להיווצרות בעיית הפליטים. מצב כזה עשוי לכבול את ישראל בהסכם עתידי בשאלת היקף השיבה הסמלית והפיצויים. לסכנה זו יש להוסיף את הקושי ביחס לדרישה לסגת מהגולן, על רקע המצב בסוריה.

מה עושים עם הבעיות האלה?

לא מגיבים בכך או בלא. על התגובה הישראלית להיות מנוסחת כמסמך שיהיה דומה ליוזמה הערבית ויציג את עיקרי העמדה הישראלית. ממילא, שני המסמכים גם יחד לא יחליפו מו"מ מפורט.

התגובה הישראלית צריכה להבהיר שישראל לא רואה את עצמה כאחראית הבלעדית לבעיית הפליטים וכי היא מקבלת אחריות משותפת להיווצרות הבעיה. לפיכך, ישראל נכונה לדון בפתרונה "הצודק" והמוסכם עם הצד הפלסטיני. ביחס לדרישה לסגת מהגולן, ברור שהיא בלתי סבירה ובלתי אפשרית במציאות הנוכחית. דווקא היעדרו של שלטון מרכזי בסוריה מאפשר לישראל להשאיר סוגייה זו כ"תלויה ועומדת", כל עוד אין התייצבות בזירה הצפונית.

נכון להיום הימין נמצא בשלטון. מה יכולה האופוזיציה לחרום לקידום הסדר מחוץ לממשלה?

אם השמאל מעוניין לחזור לשלטון, הוא חייב לגבש סדר יום פרו-אקטיבי כתנאי מקדים ליצירת אלטרנטיבה שלטונית. אחת הסיבות המרכזיות לחולשת השמאל היא חוסר האמון הציבורי ביכולתו להציע פתרונות למצוקות הביטחוניות והמדיניות. לפיכך, על האופוזיציה לאמץ את היוזמה כבסיס לסדר יום פוליטי מדיני-ביטחוני. אם יצליח השמאל לבסס עמדה אופוזיציונית איתנה על סמך היוזמה, הוא יוכל לגשת לבחירות בעלות סדר יום ברור: בחירה בימין ובקיפאון המדיני על השלכותיו המסוכנות, אל מול אימוץ המהלך המדיני של השמאל על פירותיו ומחירו.

אילו דמויות במערכת הציבורית והביטחונית הביעו תמיכה ביוזמה?

בכירים לשעבר במערכת הפוליטית, בזרועות הביטחון ובמערך הדיפלומטי של ישראל כבר הביעו תמיכה פומבית בפרסום תגובה חיובית ליוזמה הערבית. חלקם אף חתמו על מסמך בשם "ישראל יוזמת", המציג עמדה ישראלית ביחס ליוזמה הערבית.

מה יש להפסיד מהענות ליוזמה?

מעט מאוד. למעשה, קשה להבין מה יכול להצדיק את ההתעלמות הישראלית הנוכחית מהיוזמה. תגובה ישראלית, הכוללת קבלה עקרונית של היוזמה כפלטפורמה למו"מ לצד הצגת דרישות העקרוניות של ישראל, היא מצב שבו ישראל יוצאת כשידה על העליונה בכל תרחיש: אם היוזמה תביא לפריצת דרך ביחסי ישראל ומדינות ערב, הרי שמדובר בהישג ביטחוני וכלכלי מהמעלה הראשונה, ולא פחות חשוב מכך - בהישג היסטורי שממלא אחר אחת המטרות היסודיות ביותר של התנועה הציונית. מנגד, אם היוזמה תתברר כתרגיל ביחסי ציבור של מדינות ערב, הרי שישראל תרוויח נקודות חשובות (שאינן לה היום) בזירה הבינלאומית.

אם תוסר יוזמת השלום הערבית מהשולחן, בלי שמדינת ישראל עשתה דבר כדי לבחון אותה, הרי שלא מדובר רק בהחמצה היסטורית אלא גם ברשלנות פושעת של מדינת ישראל כלפי הדורות הבאים.